

ENDRING OG OPPHØR
AV ARBEIDSFORHOLD

TOR ALLSTRIN
OG GRY BRANDSHAUG DALE MFL.

ENDRING OG OPPHØR AV ARBEIDSFORHOLD

© 2021 KF (Kommuneforlaget AS), Oslo

1. utgave 2008

2. utgave 2012

3. utgave, 1. opplag 2021

Omslag: HAVE A BOOK

Sats: HAVE A BOOK

Trykk og innbinding: RenaissanceMedia AS

ISBN: 978-82-446-2349-0

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med KF er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, Interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

KF

Postboks 1263 Vika

0111 OSLO

Telefon: 24 13 28 50

Bestilling, spørsmål og kommentarer: kundeservice@kf.no

www.kf.no

FORORD

Denne boka omhandler rettslige problemstillinger med tilknytning til endring og opphør av arbeidsforhold. Dette er temaer som er svært viktige både for den enkelte arbeidstaker og for arbeidsgivere i kommunal sektor. Boka tar særlig sikte på å være et hjelpemiddel for ansatte i personaladministrasjonen og ledere med personalansvar i kommuner, fylkeskommuner og kommunale bedrifter.

Det er særlig arbeidsmiljøloven av 2005 som står sentralt, men også særlover og aktuelle sentrale tariffavtaler omtales der det er aktuelt. KS Advokatene har inngående kjennskap til kommunal sektor, og herunder de særlige regler som følger av forvaltningsloven, kommuneloven eller tariffavtaler.

Denne utgaven er i første rekke en revisjon av 2. utgave, med unntak av kapittel 1. Noen utgangspunkter og begrepsbruk som er utvidet i vesentlig grad. Øyvind Gjelstad har kommet med innspill til punktet om tariff i dette kapitlet. Kapittel 6 om advarsler er også nytt. Solfrid Vaage Haukaas har skrevet om og utvidet kapittel 10 *Ytringsfrihet og varsling*. Cecilie R. Sæther har gitt betydelige innspill til punktet om fratreden pga. alder og til revideringen av kapittel 11 *Omorganisering og nedbemanning*. Geir S. Winters har hatt hovedansvaret for revidering av kapittel 13 *Tvister om opphør av arbeidsforhold*. I tillegg har mange av de veldig dyktige traineene i KS Advokatene bidratt med rettskildesøk, mens Vilde Marie Ystmark har gjort en betydelig innsats i slutfasen av boka.

Oslo, juni 2021

Tor Allstrin og Gry Brandshaug Dale

INNHOOLD

KAPITTEL I	Noen utgangspunkter og begrepsbruk	23
1.1	Hva boka behandler	23
1.1.1	Forholdet mellom arbeidstaker og arbeidsgiver	23
1.1.2	Nærmere avgrensning	23
1.1.3	Oppbyggingen av boka	24
1.1.4	Målgruppen	24
1.2	Arbeidsforhold – regler og begreper	25
1.2.1	Konsekvensen av at det inngås et arbeidsforhold	25
1.2.2	Betydningen av skriftlig arbeidskontrakt	25
1.2.3	Arbeidstaker	26
	<i>Arbeidsmiljølovens definisjon og betydningen av vurderingen</i>	26
	<i>Gjelder det en allmenngyldig definisjon?</i>	27
	<i>Kjennetegnet på et arbeidstakerforhold</i>	27
	<i>Arbeidstaker- eller oppdragstakerforhold</i>	28
	<i>Nærmere om den konkrete vurderingen</i>	30
	<i>Særlig om kommunesektoren</i>	31
	<i>Særlig om tiltak etter helse- og omsorgstjenestelov og barnevernloven</i>	32
1.2.4	Arbeidsgiver og virksomhet	37
	<i>Virksomhet som sysselsetter arbeidstaker</i>	37
	<i>Arbeidsgiver</i>	37
	<i>Forholdet mellom arbeidsgiver- og virksomhetsbegrepene</i>	38
	<i>Hvem utøver arbeidsgiveransvaret?</i>	39
	<i>Nærmere om kommuner og fylkeskommuner</i>	40
	<i>Aksjeselskap og interkommunalt selskap</i>	47
	<i>Arbeidsgiveransvar for ansatte hos andre rettssubjekter?</i>	47
1.2.5	Styringsrett	49
1.2.6	Annen lovgivning som er sentral for utøvelsen av arbeidsgiverrollen	49
	<i>Særskilt om saksbehandlingsregler</i>	49
	<i>Andre lover og avtaler som har betydning for arbeidsforholdet</i>	53
1.3	Aktuelle tariffavtaler og betydningen av dem	54
1.3.1	Tariffavtalebegrepet	54
1.3.2	Nærmere om de aktuelle tariffavtalene i KS-området	54
	<i>Lovgrunnlaget for å gi fra seg myndighet for kommuner og fylkeskommuner</i>	54
	<i>Nærmere om hvilken kompetanse KS har fått</i>	55
	<i>Hovedavtalen</i>	55
	<i>Hovedtariffavtaler</i>	55
	<i>Særavtaler</i>	56

1.3.3	Kort om tariffavtaler i Oslo kommune	57
1.3.4	Betydningen av at det er inngått en tariffavtale	58
	<i>Ufravikelighet</i>	58
	<i>Forbud mot arbeidskamp</i>	58
1.3.5	Twister om forståelsen av tariffavtaler – ulike tvisteveier	58
	<i>Forhandlingsplikt</i>	58
	<i>Søksmål for Arbeidsretten</i>	59
	<i>Søksmål for de alminnelige domstoler</i>	59
	<i>Etterbetalingskrav begrunnet i tariffavtaler</i>	59
1.4	Andre grunnlag som regulerer arbeidsforholdet	60
1.4.1	Personalreglement	60
1.4.2	Sedvanerett	61
1.4.3	Forvaltningsrettslig saklighetsprinsipp	62
	<i>Gjelder det et særskilt forvaltningsrettslig likhetsprinsipp?</i>	62
	<i>Eksempler</i>	62
	<i>Oppsummering</i>	64
KAPITTEL 2 Prøvetidsreglene		65
2.1	Hva er hensikten med prøvetid?	65
2.2	Nærmere om behovet for å inngå prøvetidsavtale	65
2.3	Vilkårene for å inngå avtale om prøvetid	66
2.3.1	De grunnleggende vilkår	66
2.3.2	Forlengelse av prøvetiden	67
2.3.3	Adgangen til å inngå ny prøvetidsavtale hos samme arbeidsgiver	70
2.4	Når er en oppsigelse i prøvetid saklig?	71
2.4.1	Generelt om oppsigelse i prøvetid	71
	<i>Når kan oppsigelse gis?</i>	71
	<i>Hva kan forventes av arbeidstaker?</i>	72
	<i>Oppfølging/veiledningsplikt</i>	73
2.4.2	Nærmere om terskelen for oppsigelse	74
	<i>Hva skal domstolene prøve?</i>	74
	<i>Arbeidstakers rett til å bli prøvd ut – begrensning</i>	76
	<i>Særlig om samarbeidsproblemer</i>	77
2.4.3	Særlig om manglende pålitelighet	79
2.5	Nærmere om behandlingen av en oppsigelsessak i prøvetiden	80
KAPITTEL 3 Adgangen til midlertidig ansettelse		82
3.1	Innledning	82
3.1.1	Fast ansettelse er hovedregelen	82
3.1.2	Midlertidige ansettelser kan avtales i nærmere bestemte tilfeller	83
3.1.3	Avgrensninger	83
3.2	Kollektive drøftingsregler	83
3.3	Betydningen av skriftlig arbeidsavtale	84

3.4	Arbeid av midlertidig karakter	85
3.4.1	Innledning	85
3.4.2	Typetilfeller som kan gi adgang til midlertidig ansettelse etter bokstav a) <i>Ingen kvalifiserte søkere ved behov for personell med særlige formelle kvalifikasjoner</i>	85
	<i>Sesongmessige svingninger</i>	86
	<i>Kortvarige og uforutsigbare situasjoner</i>	86
3.4.3	Typetilfeller som ikke gir adgang til midlertidig ansettelse etter bokstav a) <i>Generelle eller jevne variasjoner i ordretilgang eller usikkerhet om fremtidig arbeidsmengde</i>	87
	<i>Prosjektarbeid</i>	87
	<i>Budsjett/økonomi</i>	88
3.4.4	Nærmere om manglende kvalifisert personell	88
	<i>Kompetansekrav i lov eller med hjemmel i lov</i>	88
	<i>Kompetansekrav i bemanningsplan</i>	88
	<i>Nærmere om grunnlag for å ansette midlertidig</i>	89
	<i>Nærmere om rettspraksis</i>	90
	<i>Oppsummering</i>	91
3.4.5	Nærmere om omorganisering	92
3.5	Vikariater	94
3.5.1	Generelt om vikariater	94
	<i>Vikar for andre</i>	94
	<i>Vakanse</i>	95
3.5.2	Ulike spørsmål ved vikariater	95
	<i>Tidsbegrensning</i>	95
	<i>Fast ansatte kommer tidligere tilbake enn permisjonen fastsetter</i>	96
	<i>Hvilke oppgaver skal vikaren utføre?</i>	96
	<i>Klausul om mulighet til fast ansettelse</i>	96
3.5.3	Bruk av tilkallingsvikar	97
	<i>Ytre rammer for tilkallingsavtaler</i>	97
3.5.4	Fast påregnelig behov for vikaren	98
	<i>Den ulovfestede læren om fast ansettelse</i>	98
	<i>Kravet til virksomhetens størrelse</i>	100
	<i>Nærmere om hvordan fraværsprosenten skal beregnes og tilknytningskrav</i>	100
	<i>Stillingsstørrelse</i>	103
	<i>Oppsummering av vilkårene</i>	103
3.6	Praksisarbeid og traineeordninger	103
3.6.1	Praksisarbeid	103
3.6.2	Traineeordninger	105
3.6.3	Oppsummering	105
3.7	Arbeidsmarkedstiltak	106
3.7.1	Aktuelle forskrifter	106
3.7.2	I regi eller etter samarbeid med NAV	107
3.8	Midlertidig ansettelse uten begrunnelse	107

3.9	Tariffavtaleadgang	108
3.10	Stedfortredertjeneste/konstituering	109
3.10.1	Nærmere om grunnlag for å pålegge slik tjeneste	109
3.10.2	Betydningen av å ha en annen stilling	110
3.11	Tre- og fireårsregelen	110
3.11.1	Hjemmel og bakgrunn	110
3.11.2	Nærmere om forståelsen av bestemmelsen	111
	<i>Hvilke avtaler omfattes?</i>	111
3.11.3	Krav til sammenhengende midlertidig ansettelse	112
3.11.4	Rettsvirkninger	113
3.12	Åremålsansettelse	114
3.12.1	Generelt om adgangen til slik ansettelse	114
3.12.2	Åremål etter aml. § 14-10	114
3.12.3	Åremål kommuneloven § 13-2	115
	<i>Hvem omfattes?</i>	115
	<i>Oppsummering</i>	117
3.12.4	Åremål etter opplæringsloven § 9-1	117
3.12.5	Noen felles spørsmål om åremål	118
	<i>Hvem kan bestemme åremål og foreta ansettelse?</i>	118
	<i>Begrensninger etter tariffavtale</i>	118
3.13	Håndheving av krav	119
3.13.1	Krav om varsel	119
3.13.2	Nærmere om hvordan opphør skal skje	120
3.13.3	Nærmere om håndteringen av krav om fast ansettelse og/eller erstatning	121
	<i>Oppsummering</i>	122

KAPITTEL 4	Saksbehandling ved opphør og endring av arbeidsforhold	123
4.1	Arbeidsmiljølovens saksbehandlingsregler	123
4.1.1	Individuell forhåndsdrøfting før oppsigelse	123
	<i>Tidspunkt for drøfting</i>	123
	<i>Formålet med drøftingen</i>	124
	<i>Innholdet i drøftingen</i>	124
	<i>Unntak fra drøftingsplikt</i>	125
	<i>Masseoppsigelser</i>	125
	<i>Protokoll/referat</i>	126
	<i>Domstolenes vektlegging av mangelfull saksbehandling</i>	126
	<i>Fremgangsmåte</i>	127
	<i>Advarsel eller endringer av arbeidsforholdet</i>	128
4.1.2	Oppsigelsesfrister	128
	<i>Hovedregelen i aml. § 15-3 (1)</i>	128
	<i>Lengre oppsigelsestid etter Hovedtariffavtalen</i>	128
	<i>Forlenget oppsigelsesfrist, jf. aml. § 15-3 (2) og (3)</i>	128

	<i>Sammenhengende ansettelsestid</i>	129
	<i>Oppsigelsesfrist i prøvetid, jf. aml. § 15-3 (7)</i>	129
	<i>Oppsigelsesfrist for midlertidig ansatte</i>	130
	<i>Særlige oppsigelsesfrister</i>	130
	<i>Oppsigelsesfristenes starttidspunkt i lov og tariffavtale</i>	130
	<i>Rettsstridig fratreden før utløpet av oppsigelsestiden m.m.</i>	131
4.1.3	Formkrav ved oppsigelser	131
	<i>Skriftlighet</i>	131
	<i>Overlevering</i>	132
	<i>Oppsigelsens innhold</i>	133
	<i>Formkrav ved avskjed og suspensjon</i>	134
4.1.4	Virkninger av formfeil ved oppsigelser	134
	<i>Ugyldighet</i>	134
	<i>Erstatning</i>	135
	<i>Ingen søksmålsfrist</i>	135
4.2	Forvaltningslovens saksbehandlingsregler	136
4.2.1	Avgjørelse om oppsigelse eller avskjed er enkeltvedtak	136
4.2.2	Ikke klagerett på avgjørelse om oppsigelse eller avskjed	136
4.2.3	Samtidig begrunnelsesplikt	137
4.2.4	Forhåndsvarsel	137
4.2.5	Kompetanse til å treffe vedtak	138
 KAPITTEL 5 Oppsigelse fra arbeidstaker		139
5.1	Formkrav og bevisproblemer	139
5.2	Arbeidstaker angrep på egen oppsigelse	140
5.2.1	Rettslige grunnlag for tilbakekall av egen oppsigelse eller ugyldighet	140
5.2.2	Momenter som vektlegges i rettspraksis	141
	<i>Ikke urettmessig press</i>	142
	<i>Tid til å tenke seg om og søke råd hos andre</i>	142
	<i>Oppsigelses- eller avskjedsgrunn</i>	142
	<i>Hvor lang tid som er gått innen arbeidstaker angrep seg</i>	143
	<i>Oppsummering</i>	143
5.2.3	Vår anbefaling	144
 KAPITTEL 6 Advarsel og ordensstraff		
– bruk, oppbevaring og sletting		145
6.1	Innledning	145
6.2	Begrepsbruk og bruk i kommunal sektor	146
6.3	Ordensstraff i kommunal sektor	149
6.3.1	Innledning	149
6.3.2	Grunnlag for ordensstraff i kommunal sektor	149
6.3.3	Oppsummering	153

6.4	Grunnlag og metode for å gi advarsel mv.	154
6.4.1	Innledning	154
6.4.2	Generelt om saksbehandling	155
6.4.3	Saksbehandling ved ileggelse av ordensstraff	157
6.4.4	Formålet med saksbehandlingsreglene	157
6.5	Virkninger av advarsel mv.	158
6.5.1	Betydning av at advarsel er gitt	158
6.5.2	Om advarsel alltid må gis	158
6.5.3	Nye forhold av annen art	160
6.6	Forholdet til personopplysningsloven og arkivloven	160
6.6.1	Innledning	160
6.6.2	Særskilte begrensninger som følger av personopplysningsloven	161
6.6.3	Arkivloven	163
6.7	Overprøving av en advarsel	164
KAPITTEL 7 Oppsigelse på grunn av arbeidstakers forhold		167
7.1	Generelt om oppsigelse	167
7.1.1	Avgrensninger og presiseringer	167
7.1.2	Kravet om saklig grunn	168
7.1.3	Endringer i kraft av arbeidsgivers styringsrett	170
7.1.4	Sammenhengen med saksbehandlingsreglene	172
7.1.5	Bevisbyrde/domstolens prøving	173
7.1.6	Tidspunktet for saklighetsvurderingen	174
7.1.7	Valg av reaksjon	175
7.1.8	Betydningen av at det er gitt advarsel	176
7.2	Typetilfeller – grunnlag for oppsigelse	176
7.2.1	Mangelfull arbeidsprestasjon	176
7.2.2	Illojal opptreden	178
7.2.3	Samarbeidsproblemer og trakassering	180
7.2.4	Straffbare forhold	182
7.2.5	Bruk av alkohol og andre rusmidler	186
7.2.6	Arbeid for andre	188
7.2.7	Ulovlig fravær	188
7.3	Særlige situasjoner	190
7.3.1	Fratreden på grunn av alder	190
	<i>Fremgangsmåten ved fratreden</i>	191
7.3.2	Oppsigelsesvern for undervisningspersonell	192
	<i>Situasjonen i grunnskolen</i>	193
	<i>Situasjonen i videregående skole</i>	194
7.3.3	Åremålsstillinger	194
7.3.4	Øverste leders stillingsvern	195
7.3.5	Oppsigelse der stillingen ikke er tiltrådt	196

KAPITTEL 8	Oppsigelse på grunn av sykefravær	198
8.1	Tema – tilrettelegging og oppsigelse	198
8.2	Arbeidsgivers oppfølgings- og tilretteleggingsplikt for syke arbeidstakere	198
8.2.1	Endringer i reglene om oppfølging	198
8.2.2	Tilrettelegging for arbeidstakere med redusert arbeidsevne og for arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne	199
8.2.3	Oppfølgingsplan	201
	<i>Tidsfristen</i>	201
	<i>Unntak</i>	201
	<i>Innhold</i>	202
	<i>Tiltak med bistand fra NAV</i>	203
	<i>Viktig dokumentasjon</i>	203
	<i>Sende oppfølgingsplanen til sykmelder og NAV</i>	203
8.2.4	Dialogmøter	203
	<i>Dialogmøte 1 senest innen sju uker</i>	203
	<i>Dialogmøte 2 senest innen 26 uker</i>	204
	<i>Dialogmøte 3 innen utløpet av sykepengeperioden</i>	205
	<i>Senest etter 12 måneder</i>	205
8.2.5	Tilrettelegging av arbeidet	206
	<i>I hvilke tilfeller gjelder tilretteleggingsplikten?</i>	206
	<i>Tilretteleggingspliktens rekkevidde</i>	207
	<i>Nærmere om plikten til å tilby annet passende arbeid</i>	210
	<i>De tillitsvalgte må tas med på råd før overføring til annet arbeid</i>	212
	<i>Tariffavtalte rettigheter ved omplassering</i>	213
8.3	Arbeidstakers medvirkningsplikt	214
8.3.1	Konsekvenser av manglende medvirkning	214
8.3.2	Ikke plikt til å opplyse om diagnose	215
8.4	Verneperiode mot oppsigelse	216
8.4.1	Verneperiode på 12 måneder	216
8.4.2	Oppsigelse av andre grunner enn sykefraværet	216
8.4.3	Avbrudd i verneperioden	218
8.4.4	Særlig bestemmelse i tariffavtale	219
8.4.5	Fristregel	220
8.5	Når er sykefravær oppsigelsesgrunn?	220
8.5.1	Krav til saklig grunn	220
8.5.2	Arbeidsgiver må ha tilrettelagt tilstrekkelig	221
8.5.3	Prognose for friskmelding	221
8.5.4	Andre momenter	222
8.5.5	Interesseavveiningen	223
8.5.6	Særlig om personalreglementer om permisjon	223
8.5.7	Spørsmål om opphør av ansettelsesforholdet uten oppsigelse	224
8.5.8	Oppsummering	225

KAPITTEL 9	Suspensjon og avskjed	226
9.1	Hva er suspensjon	226
9.1.1	Mistanke om forhold som kan føre til avskjed	226
9.1.2	Virksomhetens behov	227
9.1.3	Fortløpende vurdering – varighet av suspensjon	228
9.1.4	Lønn under suspensjon	228
9.1.5	Saksbehandlingsregler	229
	<i>Krav om varsel og drøfting</i>	229
	<i>Rettsvirkning av uberettiget suspensjon</i>	229
9.2	Hva er avskjed?	230
9.2.1	Avskjed og oppsigelse	230
	<i>Beviskrav</i>	231
9.2.2	De materielle vilkår for avskjed	232
	<i>Svikt i arbeidsprestasjon</i>	233
	<i>Straffbare forhold</i>	234
	<i>Ulovlig fravær</i>	236
	<i>Misbruk av rusmidler mv.</i>	236
	<i>Brudd på lojalitetsplikt eller lydighetsplikt</i>	237
KAPITTEL 10	Ytringsfrihet og varsling	238
10.1	Hva som behandles	238
10.2	Ytringsfrihet	239
10.2.1	Noen utgangspunkter	239
10.2.2	Lojalitetsplikten som begrensning i arbeidstaker ytringsfrihet	240
10.3	Varsling	248
10.3.1	Varslingsreglernes utvikling	248
10.3.2	Formål og hensyn bak varslingsreglene	250
10.3.3	Arbeidstaker har rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten	252
	<i>Hva er et varsel?</i>	252
	<i>Hvem har rett til å varsle?</i>	253
	<i>Varsel om kritikkverdige forhold i virksomheten</i>	254
	<i>Gjelder ikke ytringer om arbeidstakers eget arbeidsforhold</i>	256
10.3.4	Fremgangsmåten ved varslingen	256
	<i>Forsvarlighetskravet</i>	256
	<i>Intern varsling</i>	257
	<i>Varsling til tilsynsmyndigheter</i>	259
	<i>Ekstern varsling</i>	260
10.3.5	Arbeidsgivers aktivitetsplikt ved varsling	262
	<i>Undersøke varselet innen rimelig tid</i>	263
	<i>Undersøke om varslere har et fullt forsvarlig arbeidsmiljø</i>	264
10.3.6	Forbud mot gjengjeldelse	265
	<i>Hva er gjengjeldelse?</i>	265
	<i>Gjengjeldelsen må ha sammenheng med varslingen</i>	268

10.3.7	Bevisbyrden	269
	<i>Bevisbyrden for at det foreligger varsling</i>	269
	<i>Bevisbyrde for rettsstridig gjengjeldelse</i>	270
10.3.8	Oppreisning og erstatning	270
	<i>Oppreisning</i>	270
	<i>Erstatning</i>	272
10.3.9	Varslingsrutiner	272
	<i>Plikt til å utarbeide rutiner for intern varsling</i>	272
10.3.10	Taushetsplikt	275
10.3.11	Nemndsbehandling	277
KAPITTEL II Omorganisering og nedbemanning		279
11.1	Nærmere om hva som behandles	279
11.2	Begrepsbruk mv.	281
	11.2.1 Drøftings- og informasjonsregler	281
	11.2.2 Forhandlinger	282
	11.2.3 Arbeidsgiver, virksomhet og arbeidstaker	282
	11.2.4 Styringsretten	283
	11.2.5 Overtallig	283
	11.2.6 «Rettskrav på stilling»	284
	11.2.7 Omplasseringsplikt (tilbud om «annet passende arbeid»)	284
	11.2.8 «Fristilling»	284
	11.2.9 «Endringsoppsigelse» og «partiell oppsigelse»	285
	11.2.10 Fortrinnsrett	285
11.3	Grunnlag for oppsigelser – virksomhetens forhold	285
	11.3.1 Oppsigelse på grunn av virksomhetens økonomiske situasjon	286
	11.3.2 Tidspunktet for når drøftinger skal skje	287
	11.3.3 Bortfall av arbeidsoppgaver og/eller rasjonalisering	290
	11.3.4 Omorganisering	291
11.4	Tillitsvalgte rolle og funksjon ved nedbemanning og omorganisering	291
	11.4.1 Funksjonen som tillitsvalgt etter HA i KS-området	292
	<i>Hvem kan være tillitsvalgt?</i>	292
	<i>Noen aktuelle drøftingsbestemmelser</i>	292
	<i>Rollen som tillitsvalgt etter avtaleverket</i>	293
	<i>Krav om fortrolighet</i>	293
	<i>Ikke krav om enighet</i>	293
	11.4.2 Formålet med drøftingene	293
	<i>Hva partene kan oppnå med drøftinger</i>	293
	<i>Betydningen av retningslinjer/rutiner for omorganisering og nedbemanning</i>	294
	<i>Hvordan skal enighet/uenighet fremkomme?</i>	295
	11.4.3 Begrensning av utvalgskrets	295
	<i>Kan utvalgskretsen avgrenses?</i>	295
	<i>Nærmere om rettspraksis som begrenser utvalgskrets</i>	296

	<i>Oppsummering av rettspraksis og relevansen for kommunal virksomhet</i>	298
	<i>Viktig med klare retningslinjer</i>	298
	<i>Utvalgskretsen må ikke begrenses for mye</i>	299
	<i>Uansett rett til omplassering</i>	299
11.4.4	Særlig om drøftinger ved masseoppsigelser	299
	<i>Hva er masseoppsigelser?</i>	299
	<i>Drøfting «så tidlig som mulig»</i>	300
	<i>Formålet med drøftingene</i>	300
	<i>Hvem som er tillitsvalgte</i>	300
	<i>Konsekvenser ved manglende drøfting</i>	301
11.4.5	Drøfting av kriterier for utvalg	303
	<i>Frihet til å velge kriterier</i>	303
	<i>Kompetanse</i>	304
	<i>Ansiennitet</i>	305
	<i>Sosiale hensyn</i>	306
	<i>Subjektive utvalgsriterier</i>	307
	<i>Særlig om beregningen av tjenesteansiennitet</i>	307
11.5	Hva må arbeidsgiver ha gjort før oppsigelser?	309
11.5.1	Søke å unngå oppsigelser – arbeidsgivers handlingsrom	309
11.5.2	Bruk av permittering i kommunesektoren	310
11.6	Anbefalt fremgangsmåte ved nedbemanning og omorganisering	311
11.6.1	Utarbeide bemanningsplan	311
11.6.2	Kartlegging på individnivå	312
11.6.3	Flytting av arbeidstakere fra arbeid som skal bortfalle til arbeid som skal videreføres i kraft av styringsretten	313
	<i>Noen utgangspunkter</i>	313
	<i>Nærmere om momentene som skal vurderes</i>	313
	<i>Foreløpig oppsummering</i>	317
	<i>Endringer i vederlag for arbeid</i>	317
	<i>Endringer av arbeidsoppgaver</i>	318
	<i>Flytting av arbeidssted</i>	321
	<i>Konsekvenser av vurderingen</i>	322
11.6.4	Særlig om ledere og omorganisering	323
	<i>Er det et arbeidsrettslig prinsipp om «rettskrav» på stilling?</i>	323
	<i>Innplassering og utlysning</i>	324
11.6.5	«Fristilling»	325
11.7	Det konkrete utvalget av de overtallige og forsøk på omplassering	325
11.7.1	Utpeking av de overtallige	325
11.8	Forsøk på å finne annet passende arbeid	327
11.8.1	Generelt	327
11.8.2	Annet passende arbeid og virksomhetsbegrepet	329
11.9	Sikkerhetsventil – interesseavveining	330
11.10	Oppsigelse	332

KAPITTEL 12 Fortrinnsrett	333
12.1 Ulike typer fortrinnsrett	333
12.2 Fortrinnsrett til ny ansettelse ved oppsigelse på grunn av virksomhetens forhold	333
12.2.1 Bakgrunnen for bestemmelsen	333
12.2.2 Midlertidig ansatte, unntatt vikarer	334
12.2.3 Redusert stilling i stedet for oppsigelse	335
12.2.4 Krav til ansettelsestid	336
12.2.5 Kvalifisert for stillingen	336
12.2.6 Ny ansettelse	338
12.2.7 Fortrinnsrettens lengde	339
12.2.8 Tilbud om ny stilling – bortfall av fortrinnsretten	339
12.3 Fortrinnsrett for deltidsansatte	340
12.3.1 Bakgrunnen for bestemmelsen	340
12.3.2 Krav om ny ansettelse	341
12.3.3 Hele eller del av en stilling	341
12.3.4 Fast ansatt	342
12.3.5 Kvalifisert for stillingen	342
12.3.6 Vesentlige ulemper for virksomheten	342
12.3.7 Om lag de samme arbeidsoppgavene	344
12.3.8 Hvordan fremme krav om fortrinnsrett	344
12.3.9 Fortrinnsretten gjelder så lenge ansettelsesforholdet består	345
12.3.10 Drøfting av kravet	345
12.3.11 Hovedtariffavtalens regulering av fortrinnsrett til utvidet stilling	346
12.4 Fortrinnsrett ved virksomhetsoverdragelse	347
12.5 Arbeidsgivers informasjonsplikt	347
12.5.1 Informasjon om fortrinnsrett i oppsigelsen	347
12.5.2 Informasjon om ledige stillinger	348
<i>Deltidsansatte</i>	348
<i>Oppsagte arbeidstakere</i>	348
12.6 Prioritet mellom fortrinnsberettigede	349
12.6.1 Flere fortrinnsberettigede etter oppsigelse på grunn av virksomhetens forhold	349
12.6.2 Flere fortrinnsberettigede deltidsansatte	350
12.6.3 Prioritet mellom alle typer fortrinnsberettigede	350
12.7 Tvister om fortrinnsrett – virkninger av brudd	352
12.7.1 Tvister	352
12.7.2 Virkninger av brudd	352
12.8 Omplussing av overtallig arbeidstaker og arbeidstaker med redusert arbeidsevne	353
12.8.1 Omplussing av overtallig arbeidstaker	353
12.8.2 Omplussing av arbeidstaker med redusert arbeidsevne	353
12.8.3 Omplussing kommer foran fortrinnsrett	354

KAPITTEL 13	Twister om opphør av arbeidsforhold	355
13.1	Prosessreglene ved tvist om oppsigelse og avskjed mv.	355
13.1.1	Anvendelsesområdet	355
13.1.2	Partenes pretensjoner om tvisteforholdet	356
13.1.3	Twister om «endringsoppsigelse»	357
13.1.4	Twisteløsningsnemnda	357
13.2	Forhandling om opphør av arbeidsforhold	358
13.2.1	Anvendelsesområdet	358
13.2.2	Innholdet i forhandlingene	359
13.2.3	Frist for å kreve forhandling	360
13.2.4	Virkningen av unnlatt forhandling	361
13.2.5	Arbeidsgivers rett til å kreve forhandlinger	362
13.2.6	Protokoll	362
13.3	Søksmålsfristene	362
13.3.1	Reglene om søksmålsfrist	362
13.3.2	Søksmålsfristens lengde	363
13.3.3	Utgangspunktet for søksmålsfristene	363
13.3.4	Oversikt over søksmålsfristene	364
13.4	Rett til å stå i stilling under forhandlinger og søksmål	365
13.4.1	Generelt om rett til å stå i stilling	365
13.4.2	Anvendelsesområdet for reglene	365
13.4.3	Situasjonen i oppsigelsestiden, under forhandlinger og etter oppsigelsestidens utløp	366
13.4.4	Situasjonen under domstolsbehandling	367
13.4.5	Urimelighetsvurderingen	368
13.4.6	Arbeidstakers krav om fortsettelse av arbeidsforholdet	370
13.4.7	Utestengning – krav om gjeninntreden	371
13.5	Rettsvirkningen av usaklig oppsigelse eller urettmessig avskjed	372
13.5.1	Virkningen av usaklig oppsigelse	372
	<i>Dom for ugyldighet</i>	372
	<i>Erstatning</i>	373
	<i>Arbeidsforholdet skal likevel opphøre</i>	374
13.5.2	Virkningen av urettmessig avskjed	375
	<i>Dom for ugyldighet</i>	375
	<i>Arbeidsforholdet skal likevel opphøre</i>	376
	<i>Erstatning</i>	376
	<i>Fradrag i erstatningen</i>	376
	<i>Avskjeden opprettholdes som oppsigelse</i>	377

KAPITTEL 14 Virksomhetsoverdragelse	378
14.1 Innledning	378
14.2 I hvilke situasjoner kan virksomhetsoverdragelsesreglene få anvendelse i kommunesektoren og for kommunalt eide bedrifter	379
14.3 Vilkår for at reglene skal komme til anvendelse	380
14.3.1 Innledning	380
14.3.2 Krav om arbeidsgiverskifte	382
14.3.3 Krav om overdragelse	384
14.3.4 «Økonomisk enhet som bevarer sin identitet»	385
<i>Den økonomiske enheten må videreføres</i>	388
<i>Identitetskrav</i>	389
<i>Oppsummering</i>	394
14.4 Særlig om konkurranseutsetting av tjenester og skifte av oppdragstaker	395
14.4.1 Hva behandles?	395
14.4.2 Første gangs bortsetting av tjenesten	395
<i>Eksempel</i>	395
14.4.3 Suksessive kontrakter	396
<i>Skifte av oppdragstaker</i>	396
<i>Forholdet mellom virksomhetsoverdragelse og offentlig anskaffelse</i>	396
<i>Mangel på kontrakt mellom oppdragstakerne</i>	397
<i>Identitetstest</i>	397
<i>Oppsummering</i>	401
14.5 Noen felles spørsmål	401
14.5.1 Hvem er beskyttet?	401
<i>Arbeidstaker – avgrensning mot eiere?</i>	401
<i>Forhold til oppsigelse og nyansettelse</i>	401
14.5.2 Arbeidstaker som arbeider i enheten som overføres	402
14.6 Håndheving av reglene i aml. kapittel 16	403
14.6.1 Privatrettslige regler – hvordan håndheve reglene?	403
14.6.2 Adgangen til å inngå avvikende avtaler	404
14.7 Hvordan planlegge å gjennomføre en virksomhetsoverdragelse?	404
14.7.1 Hvem er aktører ved virksomhetsoverdragelse, og hvilke roller har de? ...	404
14.7.2 Forholdet mellom de to arbeidsgiverne	405
14.7.3 Forholdet mellom arbeidsgiver nr. 1 og de tillitsvalgte	406
14.7.4 Forholdet mellom arbeidsgiver nr. 2 og de tillitsvalgte	406
14.7.5 Forholdet mellom de to arbeidsgiverne og de berørte arbeidstakerne ...	407
14.7.6 Plikt til å utstede ny arbeidskontrakt	407
14.8 Arbeidstakerens rettigheter etter virksomhetsoverdragelse	408
14.8.1 Hva slags rettigheter?	408
14.8.2 Rettigheter etter arbeidsavtale	408
14.8.3 Rettigheter til å få overført tariffavtale og eventuelt individuelle rettigheter etter tariffavtalen	410
<i>Overføring av tariffavtalen – hovedregel</i>	410

<i>Overføring av tariffavtalen ved omgåelsestilfeller</i>	411
<i>Fremgangsmåte ved utøvelse av reservasjon</i>	412
<i>Hvem skal motta reservasjon, og hvordan skal det skje?</i>	413
<i>Hvilke avtaler omfattes av reservasjonen?</i>	415
<i>Reservasjonsrett mot lokale særavtaler</i>	415
<i>Konsekvens av manglende reservasjon</i>	416
14.8.4 Individuelle rettigheter etter tariffavtale	416
14.8.5 Pensjonsrettigheter	420
<i>Tjenestepensjonsordning</i>	420
<i>Formål</i>	421
<i>Begrensninger i hva som kan overføres</i>	421
<i>Oppsummering</i>	422
14.8.6 Avtalefestet pensjon	422
14.9 Rett til videreføring av arbeidsforholdet	423
14.9.1 Oppsigelsesforbud	423
<i>Hva er temaet?</i>	423
<i>Endringer innenfor styringsretten</i>	424
<i>Nærmere fremgangsmåte ved oppsigelse på grunn av virksomhetsforhold</i>	424
14.9.2 Kontraktørbestemmelsen	425
14.10 Reservasjons- og valgrett	425
14.10.1 Hva er reservasjons- og valgrett?	425
14.10.2 Bakgrunnen for reglene	426
14.10.3 Reservasjonsrett	428
<i>Hvordan reservere seg?</i>	428
<i>Nærmere frister og rettsvirkninger</i>	428
14.10.4 Valgrett	429
<i>Utgangspunktet</i>	429
<i>Kort om dommene om valgrett</i>	429
<i>Nemko- og Vest-Ro slakteri-dommene</i>	430
<i>Psykatri- og Miljøtransport-dommene</i>	431
<i>DNB-dommen</i>	432
<i>Oppsummering</i>	432
14.10.5 Nærmere fremgangsmåte	433
Vedlegg	434
Arbeidsavtale, jf. aml. § 14-6	435
Oppdragstakeravtale	436
Rammeavtale på ekstraarbeid / vikararbeid etter tilkalling	437
Avtale om fortsatt arbeid etter fylte 70 år / oppnådd særaldersgrense	438
Varsel om opphør av arbeidsforhold (midlertidig ansettelse)	439
Referat fra drøftelsesmøte, jf. aml. § 15-1	440
Forhåndsvarsel om oppsigelse eller avskjed	441
Oppsigelse i prøvetid pga. arbeidstakers forhold	442

Oppsigelse pga. arbeidstakers forhold etter utløp av prøvetiden	443
Oppsigelse på grunn av virksomhetens forhold	444
Suspensjonsbrev	446
Avskjed	447
Eksempel på kartleggingskjema ved nedbemanning	448
Oversikt over arbeids- og ansvarsområde	450
Protokoll fra forhandlingsmøte, jf. aml. § 17-3	451
Eksempel på informasjonsbrev etter aml. § 16-5 til ansatte ved virksomhetsoverdragelse	453
Register	455
Lover	455
Rådsdirektiv	456
Forskrifter	457
Forarbeider	457
Offentlige utredninger	459
Rettspraksis	460
Høyesterett	460
Lagmannsrettene	463
Tingrett	466
Arbeidsretten (ARD)	466
EU-domstolen	466
EFTA-domstolen	468
Uttalelser	468
Avtaler	469
Rundskriv	469
Litteratur	469
Om forfatterne	472